הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר קורבנות

שורשי הים על משנה תורה, הלכות חגיגה

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות חגיגה

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-חגיגה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
הלכה י 8
פרק ב 9
הלכה ח 9

פרק א

הלכה ד

שורש שלמי חגיגה ועולת ראיה אי יש תשלומין כל ז'מי **שלא הקריב בי"ט הראשון כו' הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל כו'**. הכי איתא בפ"ב דחגיגה מי שלא חג בי"ט ראשון חוגג והולך כו' והובאה משנה זו בפ"ב דביצה ד"ך ע"ב אמרו להם ב"ש אף זו אין קבוע לה זמן דתנן מי שלא חג כו' הנה מתוך הסוגיא מבואר יפה דשלמי חגיגה ועולת ראיה יש להם תשלומים כל ז' ודלא כאותה תוספתא שהביאו התוס' בפ"ק דחגיגה ד"ז ע"ב ד"ה יש בשמחה דקתני שהשמחה יש לה תשלומין כל ז' ולא בחגיגה ועולת ראיה ועיין בדברי הלח"מ בפרקין יע"ש ועיין בס' אורח מישור בליקוטיו שהאריך בזה יע"ש.

והנה לפום מאי דמשמע מסוגיא דפ"ב דביצה דאף ב"ש אזלי ומודו לב"ה דשלמי חגיגה קרבין בי"ט מקרא דוחגותם ולא פליגי אלא בעול' ראיה וכן מבואר מדקאמר עולא בריש שמעתין הכל מודים כו' מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה ליקרב וכל הסוגיא דלעיל מבואר כן ודלא כדמשמע להו לרש"י ותוספות בפרק אין דורשין די"ז עלה דמתני' עצרת שחל להיות בשבת יום טבוח לאחר השבת יע"ש וכבר עמד על דברי' שם הרב ח"ה יע"ש א"כ יש לדקדק לב"ש דס"ל דעולת ראיה לא מקרי זמנה קבוע כיון דחוגג והולך כל החג תיקשי להו מ"ש משלמי חגיגה דדחי י"ט טפי משלמי נדרים ונדבות שהרי מבואר מדברי רש"י דכי אמרינן נדרים ונדבות אינן קרבין בי"ט היינו אפי' שלמים וכ"ש עולות וכמש"ל עלה דקאמר עולא אבל נדרים ונדבו' דברי הכל אינן קרבין בי"ט וז"ל ואפי' לשלמים וכ"ש עולות וכן מבואר שם בגמרא ואפי' לאותה ברייתא דמותבינן עליה דעולא דאמר דלב"ה שלמים של נדרים ונדבות קרבין בי"ט קאמר דלב"ש אין קרבין ולפי' הר"ר שמואל שהביאו התוס' בשמעתין דס"ל להאי תנא דשלמים של נדרים ונדבות קרבין בי"ט ניחא אך לשי' רש"י ק'.

והנלע"ד דודאי לב"ש שאני להו בין ש"ח לשאר שלמים דנו"ן דש"ח קבוע להם זמן מיהא לז' ימי החג דוקא משא"כ בשאר שלמי נ"ון דזמנן כל השנה אלא דס"ל דחי' זה אהני לן לשלא נלמוד שלמי נ"ון מש"ח דאית לן למימר דשלמי חגיגה דוקא גלי קרא דדחי י"ט כיון דזמנן קבוע לימי החג דוקא ואית לן למיחש שמא יפשע או יאנס כמ"ש רש"י משא"כ בשאר שלמי נ"ון דזמנים טובא אית להו וכיון שכן ודאי דאית לן למעוטינהו מקרא דלכם כיון דלא דמו לשלמי חגיגה מיהו לא מפני זה נאמר דשלמי חגיגה מקרי קבוע זמן כתמידין ומוספין דלית להו זמן קבוע כי אם יום א' לבד דש"ח לגבי ת"ומ מקרי ודאי אין זמנן קבוע כנדרים ונדבות לגבי שלמי חגיגה כיון דאית להו זמן טובא טפי

מתמידין ומוספין והשתא כי אתו ב"ה למילף דעולת ראיה דדחי י"ט מק"ו דמקום האסור להדיוט דהיינו שבת דשרי לגבוה ת"ומ ק"ו לגבי י"ט קאמרי ב"ש שפיר נו"ן יוכיחו דכי אמרו להם ב"ה דשאני נ"ון דלא קביע להו זמן כת"ום ולהכי לא אתו מק"ו דחו ב"ש שפיר דאף עולת ראיה נמי לא דמי לת"ום דזה מקרי נמי אין קבוע לו זמן לגבי תמידין כיון דחוגג והולך כל הרגל ולא אתי מק"ו וב"ה משמע להו דכל דקבוע לו זמן ואיכא למיחש שמא יאנס ויפשע אע"ג דיש לו זמן ב' או ג' ימים הו"ל כיום אחד ולהכי מדמי להו לת"ומ כנלע"ד ועיין בחי' מרן מלכא כמהרי"ך שעמד ע"ז בתוס' ד"ה נ"ון וכתב דב"ש אית להו דעול' ראיה לא דחי י"ט מק"ו דנ"ון דאפי' בשלמי נדבה דיש בהם צורך הדיוט אסור כ"ש עולת ראיה יע"ש ולא הבנתי כוונתו דהיא גופה תיקשי דמנ"ל לב"ש דשלמי נ"ון אסורים עד דנילף עולת ראיה מק"ו ואם מקרא דלכם הא מצינן למדרש למעוטי עולות דוקא כיון דש"ח לדידהו דמי לשאר שלמי נ"ון ודוק.

וראיתי להרב לח"מ בפרקין ה"ז שהוקשה לו ז"ל דמשמעתין מוכח דקרבן חגיגה לב"ה מקרי קבוע לו זמן ואלו ביומא פרק הוציאו לו ד"ן ע"א אמרי' א"ל ר' יעקב וקרבן ציבור כללא הוא והלא פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז וחגיגה דק"ק הם ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע כו' יע"ש הרי דקרי ליה לקרבן חגיגה אין זמנו קבוע עוד הוקשה לו מאותה סוגייא מ"ש התוס' בפסחים פרק כ"צ דנ"ו ע"ב ד"ה ה"ג שכתבו דל"ג כיון דאית לן תשלומים כל ז' לא דחי שבת שאין הטעם תלוי בכך דבפרק אלו דברים ילפינן דלא דחי שבת מקרא דוחגותם ע"כ. ותמה על דבריהם שהרי באותה סוגיא דפרק הוציאו לו תלו טעמא בהכי יע"ש ולייש סוגיא דביצה עם אותה סוגיא דפ' הוציאו לו נדחק בישובה כיע"ש.

ולע"ד ל"ק מאותה סוגיא דפרק הוציאו לו לא לסוגיין ולא לדברי התוס' דפרק א"ד דודאי עיקר טעמא דקרבנות הדוחין את השבת לאו משו' דזמנן קבוע הוא שהרי בפרק (אלו דברים (דע"א) [כ"צ דע"ז] מצרכינן קראי לכל הקרבנות שיש להם זמן קבוע כפסח ותמיד ושעירי ראשי חדשים ועומר ושתי הלחם שידחו את השבת כדאיתא התם וכל דלא גלי להו רחמנא דדחי שבת ודאי דלא דחי אלא כלפי מאי דקאמר ת"ק דכל קרבנות הצבור אינן דוחין את השבת קאמר ר' יעקב דליתא להאי סימנא ולהאי כללא שהרי מצינו קרבנות צבור שאינן דוחין את השבת אלא נקוט האי כללא בידך כו' כלומר ולסימנ' בעלמא קאמר דקרבנות שזמנן דוחין את השבת ומשום דגלי בהו קרא הוא שדוחין ולא עיקר טעמא הוא וכ"כ התוספות בפרק אלו דברים ד"ע ד"ה הא ודאי כו' יע"ש מעתה ל"ק מידי מההיא דפרק הוציאו לו דקרי לה לחגיגה אין זמנו קבוע דהתם ה"ק כל שזמנו קבוע

ליום א' דחי שבת וכל שאין זמנו קבוע ליום א' אפי' שזמנו קבוע ברגל לא דחי שבת ולאו עיקר טעמא קאמר אלא משום דגזרת הכתוב הוא כדילפינן לה מקרא דוחגותם ולסימנא בעלמא נקט האי כללא ומה שעלה ליישב הלח"מ לשתי הסוגיאות דלא ליפליגו אהדדי לא זכיתי להבין דכיון דלגבי שאר קרבנות שדוחין את השבת אית לן קראי בהדייא כדאיתא בפרק אלו דברים למה לן טעמא לגבי חגיגה משום שאין זמנו קבוע לומר שאינו דוחה את השבת הא בקרא לחוד סגי ומ"ש דבקרא לחוד לא סגי דא"כ תיקשי לשאר קרבנות שזמנן קבוע אמאי דוחין הא לא קשיא כלל דשאני הנהו דגלי רחמנא בהו ואנן לר"ש קיימינן דדריש טעמא דקרא וכן מ"ש דבהכי ניחא מ"ש התוס' מפסח דאית ליה תשלומין בשני דהתם שאני דליכא קרא והכא איכא קרא דוחגותם לא ידעתי אמאי לא כתב דהתם אדרבא איכא קרא לומר דדחי שבת כדאיתא בפרק אלו דברים דף ע"א.

והנה רבינו בדין זה כתב דעולת ראיה וש"ח אינן דוחין את השבת ואת הטומאה לפי שאין זמנן קבוע כנראה דמשמע ליה דכללא דרי"ע עיקר טעמא הוא ושלא כדברי התוספות בפרק א"ד שכתבנו ולפי דעתו ההיא דפרק א"ד ד"ע דילפינן לחגיגה שאינו דוחה את השבת מקרא דוחגותם לא אצטריך אלא לת"ק דר' יעקב דתלו טעמא דקרבנות הדוחין את השבת דוקא בקרבנות הצבור וכדאיתא התם בפרק הוציאו לו ד"ן דלפום האי טעמא חגיגה נמי הו"ל למידחי דק"צ הוא והכי דייק לשון הש"ס בפרק א"ד דקאמר ורבנן מ"ט לא דחי חגיגה שבת הא ודאי ק"ק הוא ומשני אמר ר"א אמר קרא וחגותם כו' אבל לרי"ע דתלי טעמא דקבוע להם זמן ודאי דלא אצטרי' קרא דוחגותם להכי דבלא"ה זיל בתר טעמא ועיקר קרא לגופיה איצטריך ללמוד עיקר החגיגה שיש לה תשלומין כל ז' ועיין בדברי התוס' בפ"ק דחגיגה ד"ט ע"א ד"ה נאמר עצרת בפסח שכתבו דבירוש' מייתי הא דר"א דיליף שאין חגיגה דוחה שבת מהאי קרא דוחגותם וקאמר עלה ר' יוסי בעי וכי מכאן למדנו והלא ממקום אחר הוא יע"ש ועיין בדברי התוי"ט ז"ל בפ"ב דחגיגה מ"ד ד"ה ומודים מ"ש לדע' רבינו ומ"מ קשה לפי דרכינו סוגייא דשמעתין דשמעי' להו לב"ה דקרו לקרבן חגיגה זמנו קבוע וילפי דדחי י"ט מק"ו דת"ומ דדחי שבת אלמא כי הדדי נינהו ואלו גבי שבת לא דחי מטעמא דחשבינן לה אין זמנו קבוע לדעת רבינו ואפשר לומר דהאי תנא דיליף מק"ו דחגיגה דחי י"ט וס"ל דחגיגה מיקרי קבוע לה זמן ס"ל כת"ק דרי"ע דחגיגה לא דחי שבת מקרא דוחגותם אבל לרי"ע דקאמר התם דחגיגה מקרי אין קבוע לה זמן ה"נ ודאי דס"ל דב"ה לא ילפי מק"ו דשבת דחגיגה דחי י"ט אלא ס"ל דעיקר פלוגתייהו דב"ש וב"ה בקרא דלה' ולכם הוא וכדמסיים הכא תנא דברייתא.

אך קשה מה יענה רבינו לאותה סוגייא דפרק אלו דברים דף ע"א דמצרכינן קראי

טובא למילף שקרבנות צבור דוחין את השבת ולא יהבינן טעמא דזמנן קבוע וכעת צ"ע ועיין למופת הדור מהרי"א נר"ו בספר חיים שאל ח"א סימן ע"ח ובדברי הלח"מ והר"ב בש"מ הק' בשמעתין לב"ה דיליף מק"ו אמאי לא אמרינן דייו לבא מ"ה להיות כנדון מה שבת אינו דוחה אלא קרבנות צבור דוקא אף י"ט כן וא"ת מפריך ק"ו הניחא למ"ד היכא דמפריך ק"ו לא אמרינן דייו אבל למ"ד אמרינן דייו מאי איכא למימר ותירץ דהכי דייניו ק"ו אם בשבת החמור מצינו שהגבוה יתר על ההדיוט דין הוא שבי"ט יהיה הגבוה שוה להדיוט וכיון שלהדיוט הותרו כל צרכיו אף לגבוה יהא מותר כל צרכיו עכ"ל ולזה נראה שכיוין רש"י בד"ה מקום שמותר ובד"ה אינו דין שדקדק בלשונו תירוץ הנז' ולע"ד איכא למימר דהאי תנא דיליף לה מק"ו דשבת ס"ל דהיכא דמיפריך ק"ו לא אמרינן דייו דפלוגתא דתנאי היא בפ' כיצד הרגל ואידך ס"ל דפלוגתא דב"ש וב"ה בקראי דלה' ולכם הוא ועיין בפרק קמא דקדושין ד"ה ע"ב ד"ה חופה שגומרת יע"ש.

ולדידי ק"ל לב"ש אמאי לא ילפינן מק"ו דעולת ראייה דלידחי י"ט האחרון דשוב אין לו תשלומים והו"ל זמנו קבוע דבשאר הימים דוקא אית להו פירכא שכן אין זמנו קבוע אבל לי"ט האחרון מאי איכא למימר ואין לומר דאה"ן דהא ודאי ליתא דמתני' סתמא תנן ומה ששנינו בחגיגה מי שלא חג בי"ט הראשון חוגג והולך ואפי' בי"ט האחרון אין ספק דלב"ש דוקא חגיגה הוא דקתני במתני' שדוחה י"ט האחרון אבל לא עולת ראייה ועוד דהא דקאמר א"ל ב"ש והלא כבר נאמר לכם ולא לגבוה ואין ספק דכי דרשינן לכם ולא לגבוה אף י"ט נמי ממעטינן מיניה והנלע"ד דב"ש וב"ה עיקר פלוגתייהו בקרא דלכם הוא אי ממעטי' מיניה לגבו' כי היכי דממעטי' לגויים ולכלבים אלא משום דאין הכרח מעיקר קרא לא כדדריש מר ולא כדדריש מר קאמרי ב"ה דכיון דאיכא ק"ו מיהא לי"ט האחרון דשוב אין לו תשלומין א"כ עכ"ל דקרא דלכם אי אפשר למעט מיניה לגבוה וא"כ ממעטי' מיניה אף י"ט האחרון ואין סברא למעט י"ט האחרון כיון דאיכא ק"ו וכיון דעכ"ל דקרא דלכם לא אתא למעט לגבוה מעתה אית לן למימר דעולת ראיה דחי י"ט ואפי' י"ט ראשון כיון דאיכא למיחש לשמא יאנס או יפשע בשאר ימי המועד כמ"ש רש"י ז"ל וב"ש ס"ל דאע"ג דלי"ט האחרון איכא ק"ו אתא קרא דלכם ואפקיה כיון דלשאר ימי' איכא למידרש קרא דלכם דהא לשאר ימים ליכא ק"ו מיניה ממעטינן נמי י"ט האחרון דסתמא כתיב לכם והדר קאמר תנא דברייתא דא"ל ב"ש לב"ה והכתיב לכם כלומר וכיון דלשאר הימים אית לן למדרש קרא דלכם דל"ל ק"ו ממילא אמעיט י"ט האחרון וא"ל ב"ה דקרא דלה' משמע כל דלה' ומשו' דקר' דלה' אינו מכריע כ"כ דאפשר למדרשיה כדדרשי ליה ב"ש הוצרכו ב"ה למילף מק"ו דלכם למי' לגבו' וכדאמרן ועיקר הילפותא

דידהו מהק"ו הוא ועפ"ז יתיישב לך מ"ש רש"י לעיל בריש סוגיין עלה דקאמר עולא אבל נו"ן ד"ה אינן קרבין בי"ט וז"ל ואע"ג דחגיגה וראיה יש להם תשלו' כל ז' שרו ביה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים והכי מפרש בברייתא לקמן דמשום ה"ט שרו לה עכ"ל.

ולכאורה יש לדקדק דאדרבא בהך ברייתא מסקי' דטעמייהו דב"ה דס"ל דעולת ראיה דחי י"ט אינו אלא מקרא דלה' ולא מטעמא דשמא יאנס מיהו ע"פ מ"ש דבריו נכונים דודאי קרא דלה' אינו מכריע דאפשר למדרש כדדריש ב"ש ולא אתא למילף על עולת ראיה דלידחי י"ט אלא לסיוע בעלמא הביאו ב"ה וכדאמרן וקושטא קאי דב"ה מק"ו דשבת ילפי לה אלא דהק"ו לא אהני אלא ליום האחרון וכיון דגלי ק"ו דלכם לא ממעט עולת ראיה מעתה שרו רבנן לשאר ימי המועד כדי שלא יאנס ותפשע וע"פ האמור בין תבין דברי רש"י בשמעתין ד"ה אף זו קבוע לה זמן שכתב וז"ל ויש לחוש שמא יפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא ע"כ ולכאורה אין לו מובן דחששא זו מדרבנן בעלמא והיכי ילפי ב"ה מק"ו דשבת דלידחי י"ט כיון דלא דמו לחו"מ דהנך קבע להו זמן יום א' דוקא משא"כ בעולת ראיה וע"פ מ"ש כונת רש"י מבוארת דודאי לא שמעינן לב"ה דלידחי י"ט אלא י"ט האחרון דוקא דקביע להו זמן כתו"מ והיינו דקאמרי ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן מי שלא חג כו' עבר הרגל ולא חג כו' כלומ' וביו"ט האחרון הא איכא ק"ו וכיון שכן קרא דלכם לא ממעט עולת ראיה ומעתה כיון דלית לן קרא למעט עולת ראיה מדרבנן אית לן למשרי בשאר ימי המועד ולא אסרו אלא בשאר נו"ן דהכא יש לחוש שמא יפשע או יאנס ולא יביא כנלע"ד.

הלכה י

שורש נדרים ונדבות מותרים להקריב בחול המועד מותר **להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות שנאמר אלה תעשו לה' לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שקריבין ברגל.**

עכ"ל. וראיתי למרן מלכא מוהרח"א בס' ע"הח בלשונות על רבינו ד"ח ע"ד שתמה על דבריו דלפי שיטתו בפ"א מה' י"ט דהעושה מלאכה בחש"מ איסורו מד"ס וכתב ה"ה ז"ל דמן התורה מותר בכל מלאכה א"כ למה לי קרא דאלה תעשו לה' ללמד דנו"ן מותרי' בחש"מ כיון דליכא איסור מלאכה בחש"מ מן התורה וכתב ע"ז והיינו יכולים לומר דעיקר קרא לאסור להקריב בי"ט איצטריך עכ"ל ולע"ד אחר המחי' הא ודאי ליתא דקרא דתעשו לה' במועדיכם אפי' בי"ט מיירי שהרי אמרו בתמו' די"ד ע"ב אלה תעשו לה' במועדיכם אלו חובות הבאות חובה ברגל ופי' רש"י כגון חגיגה ומוספין כו' והנהו דחי י"ט אלא דר"י הוא דאמר דמלבד נדריכם ונדבותיכם קאי אחש"מ דאי בי"ט הא קי"ל דנדרים ונדבות אינן קרבין בי"ט אבל עיקר קרא לאו בחש"מ דוקא מיירי דאי בחש"מ

דוקא אם כן אמאי לא יליף ר"ה למ"ד דנו"ן אינן קרבין בי"ט דמדאורייתא קאמר מהך ברייתא אלא ודאי דמהכא ליכא למשמע מידי ועיקר קו' הרב לא על שיטת רבינו לחוד קשה שהרי מצינו בגמ' בפ"ב דביצה די"ט ע"ב עלה דהוה בעינן מימר דלר"ש נו"ן אינן קרבין בח"המ דפריך תלמו' השתא סלותי מסלתינן נו"ן מבעייא יע"ש הרי דתלמו' מדמי נדרים ונדבות לאחד מהמלאכות הצריכות לאדם בח"המ והשתא תיקשי ליה קרא דאלה תעשו לה' למה לי אלא ודאי דמעיקר קרא לא קשיא דאיצטריך למצות עשה שיקריב הנדרים והנדבות ברגל שפגע בו תחילה כמ"ש רבינו בפ"ד מה' מע"הק הל' י"ג והשתא דאית לן קרא למ"ע יליף לה מינה רבינו אע"ג דאתי מסברא ועיין בס' לשון למודים חא"ח.

והנה בהך מילתא דנו"ן אי קרבין בי"ט או לא אמרינן בפ"ב דביצה ד"ך ע"ב אמר ר"ה לדברי האומר אין נו"ן קרבין בי"ט לא תימא דרבנן גזרו שמא ישהא עד המועד שיהא לו בשר מצוי ושמא כשיבא המועד יארע לו אונס עכ"ל והק' בס' קול בן לוי ד"ד ע"ב דבהדיא תנן בפ"ק דחגיגה ד"ז ע"ב דנו"ן באות במועד אפי' למ"ד דבי"ט אינן באות במועד באות ואי מטעמא משום הא הואיל ובמועד באות שפיר ישהא אלא עכ"ל דמדאו' וי"ל כו' עכ"ל וכונתו לחלק ולומ' דביו"ט דוקא דאדם פנוי מעסקיו ואיכא למיחש להכי משא"כ בחש"מ דמותר במלאכו' של דבר האבד וכיוצא מיהו לדידי ק"ל בי"ט נמי הא מצי להקריב נו"ן כדי לצאת בהם ידי שמחה כדאיתא התם בד"ח מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי שמחה בנדרים ונדבות וכן שנינו שם בד"ז ע"ב וכמ"ש שם רש"י ותוס' ד"ה עולות א"כ אכתי איכא למיחש שמא ישהא אותם עד המוע' לצאת בהם ידי שמחה ומאי אהנו רבנן בתקנתן תו ק"ק אמאי לא פי' רש"י דשמא ישהא עד י"ט שהוא פנוי ולא מפני שיהא לו בשר מצוי וכמו שפי' שם לעיל מזה בדח"י ע"א גבי איסו' טבילת כלי' בי"ט דקאמר רב ביבי גזירה שמא ישהא ופי' רש"י שמא ישהא עד י"ט שהוא פנוי יע"ש ועיין בספר לשון למודים ה' שבת סימן קס"ב ובמקום אחר הארכתי בס"ד בזה.

פרק ב

הלכה ח

שורש דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין עולת **ראיה אינו בא אלא מן החולין כשאר קרבנות שאדם חייב כו' מפני ששלמי חגיגה חובה וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החולין כו'**. הכי איתא בביצה די"ט ע"ב ויוצא בה משום שמחה ואינו יוצא ידי חגיגה פשיטא דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין לא צריכא דאע"ג דפריש כדבעא מיניה ר"ל מר"י כו' וא"ל נדור ואינו יוצא כו'. ואיכא למידק דמאי פריך פשיטא אטו מקרא

מלא הוא זה דפריך פשיטא הלא תנא דמתני' במנחות פ' התודה דפ"א אשמועינן האי מילתא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין מדרשא דוזבחת פסח כו' ור"ע מייתי לה מקרא אחרינא כדאי' התם ובחגיגה ד"ח נפקא לן מקרא דמיסת נדבת ידך כו' וא"כ נימא דהיא גופה אתא לאשמועינן האי תנא ומאי פשיטותא איכא הכא ודוחק לומר דפריך פשיטא דמדייוקא דרישא דקתני ויוצא בה משו' שמח' שמעינן דאינו יוצא בה ידי חגיגה ולמה איכפל תנא בדבריו דהא ליתא דדרך התנא לכפול את דבריו כמ"ש התוס' בפ' כ"ש דכ"א ע"ב ד"ה עבר זמנו כו' יע"ש ועיין להתוס' בפ' בכל מערבין ד"ל ע"ב ד"ה ולפרוש שדבריהם סותרים למ"ש בפ' כ"ש יע"ש וע"ע להתוס' בשבת דנ"ג ד"ה אילימא שדבריהם שם כמ"ש בפ' כ"ש ועיין להרמב"ן במלחמות פ"ק דפסחים גבי ההיא דאמר רב גידל המקדש בחמץ משש שעות ולמעלה כו' ועיין בס' שער המלך שנדפס עתה למו"ה ה"י בה' ח"ומ דפ"ד ע"ג.

ואפשר דתלמודא הכי פריך למה ליה לתנא לאשמועינן האי מילתא דדבר שבחובה כו' בקרבן חגיגה דוקא אם איתא דהיא גופה קמ"ל ליתני סתמ' דתודה זו שמביא יביאנה משל חולין ולא משל מעשר וכדתני תנא במנחות דפ"א האומר הרי עלי תודה יביא משל חולין ולא משל מעשר וע"ז משני שפיר דתנא הכא הא קמ"ל דאע"ג דפריש שאצא בה ידי חגיגה לא נפיק משא"כ באומר הרי עלי תודה ע"מ שאביאנה משל מעשר דיוצא בשל מעשר כיון דפריש בשעת נדרו וכדתנן התם במנחות תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא כמו שהתנה וכ"כ רבינו בפי"ו מה' מע"הק די"ז וז"ל פירש ואמר הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר כו' יביא כמו שנדר יע"ש והכי דייק לישנא דר"ל דבעי האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר כו' נראה דבאומר הרי עלי תודה ואביאנה ממעות מעשר לא קא מבעייא ליה לר"ל דפשיטא ליה דיש לו להביא כמו שנדר וכמו ששנינו במנחות אלא דהיא גופה איכא למידק מאי שנא דבאומר הרי עלי תודה ואביאנה ממעו' מעשר דמהני תנאו ולא אמרינ' דמיד שאמר הרי עלי נתחייב בה וכשאמר אח"ך ואביאנה ממעות מעשר לא אמר כלום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואלו באומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה או הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר אמרינן דנדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח דמיד שאמר הרי עלי נתחייב בה ושוב כשפירש ואמר ואצא בה ידי חגיגה כו' לא אמר כלום משום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואיכא למימר דבאומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיג' וכן הריני נזיר ואגלח ממעות מ"ב הו"ל מתנה עמש"ב דכיון דמן התורה חיובא רמייא עליה להביא קרבן חגיגה וכן מי שהוא נזיר מחייב בקרבנות נזירותו אין כח בידו להתנות ע"מ

שאצא ידי קרבנות אלו דמחייב בהו מן התו' ודבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אבל באומר הרי עלי תודה ואביאנה ממעות מעשר כיון דמן התורה ליכא עליו חייובא בקרבן זה ומפני נדרו הוא שמתחייב בו כל שהתנה ואמר ע"מ שאביאנה ממעות מעשר אין כאן מעמש"ב דנדר זה חשיב כנדב' בעלמא ובנדבה כתבו התוס' בפ"ק דחגיגה ד"ח ד"ה אמאי ובחולין דכ"א ע"ב ד"ה מה כו' דיכול להביא אף מדבר שבחובה יע"ש וא"כ באומר הרי עלי תודה שאביאנה ממעות מעשר דבשעת נדרו פי' ואמר שאינו מתחייב להביאו מן החולין אין ס' דנדר זה חשיב כנדבה והו"ל כההיא דאמרינן בפ"ק דר"ה ד"ו ע"א האומר הרי עלי תודה ע"מ שלא אתחייב באחריותה דלא מחייב באחריותה וכתבו שם התוס' דאין בזה משום מתנה עמש"ב יע"ש כלומר דכיון שפי' בשעת נדרו נדבה בעלמא קביל עליה וה"נ דוכוותא וכי תאמר אלי דבאומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה נמי כיון דבשעת קבלת נדר זה פי' ואמר שאצא בה ידי חגיגה נימא דנדבה בעלמא קביל עליה ויצא בה ידי חגיגה כי היכי דיכול להביא נדבה מדמי מעשר אע"ג דהוי דבר שבחובה משום דקרבן נדבה לא חשיב דבר שבחובה ה"נ יוצא בה ידי חגיגה כיון דנדבה בעלמא היא ואינה דבר שבחובה ואין כאן מעמ"ש בתורה כיון דמעיקרא נדבה בעלמא קביל עליה הא נמי לא אירייא דדוקא באומר הרי עלי תוד' ע"מ שאביאנה ממעות מעש' לא חשיב מעמש"ב כיון דמתני להביאה ממעות מעשר שאם נאבדה שוב אינו חייב בה שהרי נאבדו לו דמי המעשר הו"ל כאומר ע"מ שלא אתחייב באחריותה דנדבה בעלמא קביל עליה אבל במתנה ע"מ שאצא בה ידי חגיגה כיון שהוא חייב באחריותה אין כאן נדבה אלא נדר גמור והו"ל דבר שבחובה ואין בידו להתנות שיצא בה ידי חגיגה דמתנה עמ"ש בתורה הוא ועיין להרב מח"א ה' צדקה סי' ט' ובפ"ח מה' נזירות הי"ד עמדתי על דבריו שם בס"ד.

ומ"מ אכתי ק' מאי פריך בגמרא פשיטא נימא דהא קמ"ל דאינו יוצא בה ידי חגיגה אפילו בטופל אותה עם אחרת וכר"י דאמר בפ"ק דחגיגה טופלין מעות עם מעות ואין טופלין בהמה עם בהמה ואמרינן התם דתניא כותיה דר"י ודלא כחזקיה דאמר טופלין בהמה עם בהמה ולא מעות עם מעות ואף על גב דאמרי' תנייא כותיה דחזקיה אדחייא התם ההיא סיעתא ורבינו פסק כר"י וא"כ איכא למימר דתנא דהך ברייתא נמי הכי ס"ל והיינו דאינו יוצא בה ידי חגיגה כלומר ואפילו בטופל וי"ל דלישנא דאינו יוצא בה ידי חגיגה לא דייק שפיר דבטופל בהמה עם בהמה הרי יוצא י"ח מיד שהקריב בהמה אחת משל חולין אלא שהרשות בידו להקריב יותר לשם חגיגה וא"כ כשמקריב אחרת משל מעשר לא שייך למיתני בה ואינו יוצא בה ידי חגיגה והוה ליה למיתני ולא יעשה אותה

טפילה עם אחרת ועיין במ"ש מרן כ"מ פ"ב מה' חגיגה ד"ט דמבוארים דבריו כמ"ש וע"פ האמור בין תבין מ"ש רש"י בפ"ק דחגיגה ד"ח ע"א ד"ה ושאר ימו' הפסח אדם יוצא י"ח במעשר בהמה וז"ל ושאר כל ימות הפסח שאינן אלא לשמחה אדם יוצא י"ח במעשר בהמה אם יש לו כו' עכ"ל ולכאורה קשה דכיון דהתם אליבא דחזקיה קיימינן דלדידיה בשלמי חגיגה טופלין בהמה עם בהמה וההיא ברייתא מייתי לה הש"ס לסייעו למה לא פי' רש"י דשאר ימות הפסח אדם יוצא י"ח שלמי חגיגה במעשר בהמה קאמר וע"ג טפילה ולמה לו לדחוקי ולפרש דמיירי לענין שלמי שמחה שלא הוזכר ברישא דברייתא אמנם ע"פ האמור נכון הדבר דרש"י לישנא דיוצא בה י"ח קא ק"ל דאי בטופל קאמר ולענין שלמי חגיגה לא הו"ל למיתני כי האי לישנא וכמדובר ודוק.

והנה רבינו כאן פסק דחגיגה אינה באה אלא מן החולין כשאר קרבנות שאדם חייב בהם אבל היא באה ממעות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין כו' נראה בהדיא דפסק כר"י דאמר טופלין מעות עם מעות ואין טופלין בהמ' עם בהמ' ושם בהל' ט' כתב דיוצא אדם י"ח חגיגה במעשר בהמה כו' והשיגו הראב"ד דלמ"ד אין טופלין בהמה עם בהמה לא משכחת לה שיצא ידי חובת חגיגה במעשר בהמה כלל אלא למ"ד טופלין בהמה עם בהמה אפשר שטופלין בהמת מעשר עם בהמת חולין יע"ש ומרן כ"מ כתב בשם הר"י קורקוס דאפשר שגם רבינו בטופל איירי ולומר דיכול להביא הכל לשם חגיגה וסמך אמ"ש למעלה עכ"ל.

ודבריו תמוהים דא"כ ס"ל לרבינו דטופלין בהמה עם בהמה כשם שטופלין מעות עם מעות וכרב ששת דס"ל הכי כדאיתא התם בפ"ק דחגיגה ד"ח ע"ב והא ודאי ליתא דא"כ בהל' ח' כשכת' דשלמי חגיג' באות מדמי חולין ודמי מעשר המעורבים שם הו"ל לאשמועי' דגם בטופל בהמת חולין עם בהמת חובה של נדר או של מ"ב או של מעשר בהמה יוצא ידי חובת חגיגה ולמה פרט בהל' ט' שיוצא אדם י"ח במעשר בהמה דוקא אם איתא דבטופל איירי ועוד דא"כ הי"ל לרבינו לבאר בהל' ט' דאכילה ראשונה צריך שיהיה מן החולין דהיינו בהמה ראשונה שמעלה על השלחן דלמ"ד טופלין בהמה עם בהמה פירוש' דברייתא דקתני אכילה ראשונה מן החולין הכי הוא ולא שיעור דמי אכילה ראשונה וכמ"ש רש"י. וסבור הייתי ליישב דברי מרן דמ"ש דרבינו בטופל איירי היינו בטופל מעות חולין עם מעות מעשר בהמה דאע"ג שמעשר בהמה אינו נמכר ואינו נגאל וכמ"ש רבינו בפ"ו מה' בכורות ואפי' בעל מום ושחוט אסרו אותו מדברי סופרים גזרה שמא ימכרנו חי וכמ"ש רבינו שם מ"מ במעשר בהמה של יתומים שחוט לא גזרו כמ"ש שם רבינו וא"כ אפשר דבכה"ג קאמר מרן דמיירי רבינו הכא אלא שדבר זה לא

ניתן ליאמר דכיון דלא משכחת לה מעות מעשר בהמה אלא בכה"ג שהיא של יתומים ונפלה בה מום ומכרוה הרי לא משכחת לה שיביא מהם חגיגה דיתומים קטנים לא מחייבי בחגיגה ואפי' הגיעו לחינוך אינן יכולים להקריב בי"ט א' דנ"ון אינן קרבין בי"ט וכמ"ש התוס' בריש חגיגה ד"ה איזהו קטן יע"ש ועוד דא"כ מה זה שכתב רבינו שאין מביאין אותה בי"ט גזירה שמא יעשר בי"ט ואם איתא דבמעות של מעשר בהמה מיירי רבינו לא משכחת לה להאי גזרה כלל כמובן ועיין להלח"מ אלא ודאי במביא בהמת מעשר עצמה מיירי רבינו וזה לא יתכן כמו שהשיגו הראב"ד.

והלח"מ כתב וז"ל ואולי י"ל דאית ליה לרבינו דכיון דמעשר בהמה נאכל במומו דמי קצת לחולין וכיון שהתירה התורה גבי חגיגה טפילה מקרא דאשר יברכך ה"ה במעשר בהמה שאינו קדוש גמור אלא דמי לחולין קצת ואע"ג דשאר קרבנות אינן באים ממעשר בהמה שאני הכא שהתירה התורה לטפל כו' כן נ"ל להליץ בעד רבינו ודוחק ודבר זה לא ניתן ליאמר לע"ד דהא מעשר שני קיל טפי ממעשר בהמה שהרי יכו' לקנות בדמי מעשר שני בשר חיה ובשר בהמת חולין ושאר כל פירות ואפ"ה אין חגיגה בא מדמי מעשר שני אם לא בטופל כמ"ש רבינו וא"כ כ"ש מעשר בהמה שדינה להקריבה ע"ג המזבח איך הפה יכו' לדבר שאדם יוצא בה י"ח חגיגה.

והרפ"ח בביאורו להל' חגיגה כתב להליץ בעד רבינו דס"ל דכי היכי דאתרבי טפילה לחגיגה משום שנאמר שמחה ונאמר במעשר שמחה מה להלן מעשר אף כאן מעשר כדאיתא בירוש' והביאו התוס' ה"ה שמרבינן מעשר בהמה דכתיב בהדיא עשר תעשר אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן וכו' וע"כ כי רבייה קרא למעשר היינו לצאת ידי חובתו במעשר בהמה כו' יע"ש. וגם זה לא יתכן לע"ד דמאחר דבתלמודא דידן לא מפקינן טפילה לחגיגה אלא מקרא דאשר יברכך הנאמר בחגיגה ולפ"ז ליכא רבוייא למעשר בהמה למה זה הניח רבי' הש"ס דידן ותפס דרשת הירוש' ותו דאף לפי דרשת הירוש' לא מצינו שנאמר שמחה אלא במעשר שני דוקא כדכתיב בפרש' ראה ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמחת שם וכו' וא"כ מהי תיתי לומר דקרא דושמחת קאי אמעשר בהמה דאתי מרבויא דתעשר הנאמר בראש הפרשה.

ולע"ד לפי חומר הנושא אפשר ליישב בדוחק דעת רבינו דמשמע ליה בפירושא דבריית' דקתני ושאר ימות הפסח אדם יוצא י"ח במעשר בהמה דבשלמי חגיגה קאמר ושלא כדברי רש"י דמפרש לה בשלמי שמחה שזה לא הוזכר ברישא וכמ"ש הרפ"ח וכיון שכן ע"כ לומר דמעשר בהמה דקתני לאו היינו מעשר בהמה ממש דכיון שדבר שבחובה היא איך יתכן שיצא בה י"ח חגיגה אלא מיירי במעשר בהמה שדינה כשלמים וכאותה

ששנינו בפרק בתרא דבכורות ופסקה רבינו ברפ"ח מה' בכורות שאם קרא לט' עשירי ולעשירי ט' ולי"א עשירי בין בטעות בין בכונה ג' מקודשין ודינן שהתשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו והעשירי מעשר והי"א יקרב שלמים וטעון נסכים כשלמים ואינו עושה תמורה מפני שהוא עצמו כתמורה יע"ש. והשתא במעשר בהמה כזה שקרא לי"א עשירי שדינו להיות כשלמים קאמר תנא דברייתא שיוצא בה י"ח חגיגה שאין כאן דבר שבחובה כיון שהעשירי היא היא מעשר בהמה ומפני שזה קרא לי"א עשירי הוא שאמרו שהיא ג"כ קדושה וכיון שכן הו"ל כנדבה שכתבו התוספות בחגיגה דף ח' ובחולין דף כ"א שהיא באה מדבר שבחובה כמ"ש לעיל ומש"ה יוצא בה ידי חגיגה וע"ז אמרו דדוקא בשאר ימות הפסח יוצא בה ידי חגיגה אבל לא בי"ט ראשון גזרה שמא יעשר בי"ט ויקרא בכונה לי"א עשירי כיון שאפי' במכוין לקרות לי"א עשירי דינא הכי כמדובר. ובהכי ניחא מאי דקשיא ליה תו להרפ"ח לדעת רבינו מהא דתנן ישראל יוצאים י"ח שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה וכו' ואם איתא דשלמי חגיגה יוצאין במעשר בהמה כ"ש שלמי שמחה ולמה ליה לתנא למיתני גבי שלמי שמחה שיוצ' במעשר בהמה יע"ש.

אמנם עפ"י האמור הנה נכון שאף רבינו לא כתב שיוצאין י"ח שלמי חגיגה במעשר בהמה אלא במעש' בהמ' כזה אבל במעשר ממש כיון שהיא דבר שבחובה ודאי אין יוצאין בו י"ח אלא ידי שמח' דוקא מרבויא דושמחת וא"ת דאכתי תיקשי למה ליה לתנא למיתני שיוצאין ידי שמחה בנדבות כיון שאף ידי חגיגה נמי יוצאים בנדבה וכמ"ש בשם התוספות הא לא קשיא שדרך התנא למיתני נדבו' בהדי נדרי' בכל דוכתא וסירכיה נקיט ואזיל כנלע"ד להליץ בעד רבינו בדוחק.

ויש להסתפק אי מהני טפילה בשאר קרבנות חובה כי היכי דמהני בקרבן חגיגה או דילמא דוקא בקרבן חגיגה מהני טפילה משם דגלי ביה קרא דכאשר יברכך ונראה לע"ד דלא מהני שהרי התוספות בפ"ק דחגיגה ד"ח ע"א ד"ה ת"ל הקשו דגבי חגיגה ל"ל קרא דמיסת ללמד שאינו בא אלא מן החולין ת"ל מקרא דוזבחת פסח כדאיתא בפרק התודה ותירצו וי"ל דהכא אצטריך דסד"א כיון דכתיב אשר יברכך ללמד דמהני טפילה הו"א כוליה נמי לייתי מן המעשר עכ"ל והשתא אם איתא שבשאר קרבנות חובה נמי מהני טפילה תיקשי לן איפכא למה לן קרא דוזבחת פסח ללמד על שאר קרבנות חובה שאינו בא אלא מן החולין ת"ל מקרא דמיסת הנאמר גבי חגיגה אלא ודאי דשאר קרבנות חובה לא מהני טפילה ולהכי אצטריך קרא דוזבחת פסח כו' דאי מחגיגה הו"א כי היכי דהתם מהני טפילה ה"נ מהני להכי אצטריך קרא לומר דבשאר קרבנות לא מהני כנלע"ד.

וראיתי להרב מ"א ז"ל בה' מגילה רס"י תרצ"ד שכתב בשם הרב של"ה ומוהרי"ל

דמתנות לאביונים צריך ליתנם משלו ולא משל מעשר ואם בא להוסי' מוסיף משל מעשר עכ"ל כנראה שלמדו הרבנים הנז' דבר זה מאותה סוגייא דפ"ק דחגיגה ד"ח ע"א דאמרו דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין וע"י טפילה שרי ולפי מ"ש דטפילה לא מהני אלא דוקא גבי חגיגה דגלי קרא דכאשר יברכך אבל בשאר קרבנות חובה אינן באין אפילו על ידי טפילה אלא מן החולין נראה דגבי מתנו' לאביונים נמי אית לן למימר דלא מהני טפילה כשאר קרבנו'.

ואפשר דהם ז"ל למדו דבר זה מאותה שאמרו בפ"ק דקדושין דל"ב גבי מאי דאיבעיא לן התם אי כבוד האב הוא משל אב או משל בן ואמרי' עלה ת"ש ב' אחים שני שותפין האב ובנו כו' מאכילין זה לזה מעשר עני ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע משל עניים ומשני לא צריכא להעדפה ופרש"י להעדפה עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בנונית ואם אביו צריך לסעודה יתיר' יאכילהו מ"ע עכ"ל וא"כ הכא נמי גבי מתנו' עניים ס"ל להרבנים הנז' שאינו יכו' לפרוע מדמי מעשר דהו"ל פורע חובו בממון שאינו שלו כיון שהוא חייב במתנו' בלא"ה ומיהו אם בא להוסיף לשם מתנות עניים יכו' להוסיף מדמי מעשר דומיא דכבוד אב ואם למ"ד משל בן שהעדפה שרי ושוב ראיתי דברי הרב שני לוחות הברית על מקומן שכתב וז"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כדאיתא במסכת חגיגה בענין עולת ראיה וחגיגה שאינה באה מהמעשר אלא מן החולין וכן נראה לי לענין פורים שנוהגים ליתן מחצית השקל ומשלוח מנות מתנות לאביונים שהוצאה זו יוציא אדם משלו ולא משל מעשר שלו וכן מ"כ וז"ל ודוקא משלו כאשר השיב מהר"י מולין שבמעות מעשר לא נפיק ידי מתנות לאביונים ומזה נ"ל דבאותן המקומות שנותנים קצבה לכל נפש לחזן קודם קריאת המגי' מעות פורים בזה לא נפקי ידי מתנות לאביונים כו' ע"כ וסיים ע"ז אמנם כשמפריש מסת ידו ורוצה להוסי' נראה שמותר להוסיף ממעות מעשר שלו עכ"ל מבוארים דבריו דמההיא דחגיג' למדו דבר זה ואין משם ראיה לע"ד כמדובר.

ואפשר ליישב אף לפי שיטתם ז"ל דמדמו ההיא דמתנות עניים לדבר שבחובה דמ"מ לא דמי לשאר קרבנות חובה לענין זה דלא מהני טפלה בהו משום דגבי שאר קרבנות חובה כשלוקח הבהמה מדמי חולין ודמי מעשר המעורבין זה בזה אין היכר בבהמה איזה חלק ממנה הוא מן החולין ואיזה חלק הוא מן המעשר ולהכי איכא למימר דאסר רחמנא טפלה בהו אבל גבי מתנות עניים שמוסיף על שתי המתנות ונותן ד' הרי הם מבוררין לעצמן כי ב' מהם מן החולין ושנים מן המעשר הסברא נותנת דשרי וברור.

ודע שבספר פני יאושע לא' מרבני אשכנז סימן ב' נשאל אם מותר לשלם ממעות מעשר

שלנו מעות החזן ושאר מצו' במקו' שיש תקנה בעיר שכל א' מחוייב לקנות מצות בשנה סכום שלו והשיב כי במעות מעשר שלנו אין בהם דין דבר שבחובה אלא חולין גמורים הם ולא חשיבי כמעות מעשר ב' כמ"ש הטור בח"מ סימן רי"ב בשם תשו' הרא"ש ואפי' מאן דפליג אינו אלא לענין גמר בלבו וכו' דלענין זה חשיב כנדרים ונדבות דאיתיה בבל תאחר אבל לא לשאר דברים והביא זכר לדבר דהא בפרק התודה דפ"ב ילפינן להאי מילתא שדבר שבחובה אינו בא אלא מן החו' מפסח מצרים מה פסח מצרים לא בא אלא מן החולין שהרי לא נהג באותו זמן מ"ב אף שאר קרבנות כן ואמ' ר"ע וכי דנין אפשר משאי אפשר יע"ש ואם איתא דמעו' מעשר שלנו חשיב דבר שבחובה א"כ ליכא ילפותא מפסח מצרים דאפשר שבא ממעות מעשר זה שהיה נוהג מזמן יעקב אבינו דמשם למדו דין מעות מעשר כדאיתא בפרק נערה מקרא דוכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך יע"ש וכתב עוד שאין מקום לדמות דבר זה לדין דבר שבחובה הנאמר גבי קרבנות דנפל"ן מקרא דוזבחת פסח צאן ובקר כל דבר הבא מצאן ובקר יהיה כפסח כו' דמה טיבה של צדקה לצאן ובקר גדולה מזו הקשו התוספות ז"ל בפרק התודה דפ"ב דעופות ומנחות מנלן שאינם באים מדבר שבחובה כיון דקרא צאן ובקר דוקא קאמר את"ד יע"ש ואישתמיט מיניה תשו' מהרי"ל שכתבנו ודברי הרב של"ה שאסרו לתת מתנות עניים ממעו' מעשר שלנו מהאי טעמא שדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כמדובר.

ומ"מ דבריו נכונים בטעמן במ"ש דלא נאמר האי מילתא שדבר שבחובה כו' אלא דוקא במידי דקרבנות ולא בשאר מצות ולא היה להם למהרי"ל ולהרב של"ה לתלות הדבר בההיא דמתנות עניים משום דהוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין אלא היה להם לומר דכשנותן מתנות עניים ממעות מעשר נמצא פורע חובו בממון שאינו שלו וכאותה שאמרו בפ"ק דקדושין דף ל"ב וכמדובר לעיל ועיין עוד לקמן ד"ה וראיתי שהכרחנו סברתו מדברי התוספות דנזיר ועוד יש להביא ראיה לע"ד מאותה שאמרו בפרק כל שעה דל"ח ע"א מצות של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה י"ח בפסח לרבנן אדם יוצא בה ידי חובתו ושם דל"ו ע"א איפליגו בברייתא ר"י הגלילי ור"ע בהא דלר"י הגלילי לא נפיק במצה של מעשר שני משום דבעינן לחם עוני וליכא ולר"ע מצות מצו' ריבה יע"ש והשתא אם איתא שאפי' בשאר מילי שאינן של קרבן איתא להאי מילתא שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין היאך יוצאין לר"ע ולרבנן דר"מ במצות של מ"ב דהא מצה בליל פסח דבר שבחובה הוא ואינו בא אלא מ"ה ואף ר"י הגלילי ור"מ למה להו לטעמא דלחם עוני לומר דלא נפיק בה תיפוק לי מטעמא שדבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה עוד כתוב בספר הנז' וז"ל ופליאה בעיני היכי ס"ד כלל שלא לפרוע החזן ושאר

מצות הקהל ממעו' מעשר שלנו והלא אין אדם חייב מממונו כי אם עד עישור נכסיו ופשי' דלא כפינן ע"ז דהא אמרי' בבבא בתר' לעולם אל ימנע אדם עצמו פחות ממחצית השקל בכל שנה וכתבו הפוס' שאם לא עשה כן לא קיים מצות צדקה משמע דבמחצית השקל קיים מצות הצדקה אלא שמצוה מן המובחר לתת מעשר ואסמכוהו אקרא דיעקב כו' וכיון שכן כיון שהוא פורע מעות מצות הקהל ע"פ תקנת הקהל שוב אינו מחוייב ליתן מעשר אם הסך מגיע למעשר ואם לאו ימלא המותר כו' ולא דמי למעשר שני או למ"ע שהוא מחוייב ליתן מגורנו ואם קבל עליו עוד נדר מחוייב ג"כ ליתנו ואינו פורע חובו ממעשרו ע"פ המקרא שכתבתי עכ"ל. ולא זכר שר מ"ש הרב של"ה במסכת מגילה בענין צדקה ומעשר דרס"ב ע"ב וז"ל מצאתי בשם מהרמ"ץ ז"ל וכן אני רגיל להורות לבני אדם כל מצוה שתבא לידו להיות בעל ברית ולהכניס כלה לחופה וכן לקנות ספרים ללמוד בהם כו' יקח ממעות מעשר עכ"ל ולפום ריהטא מוכח כי מי שקונה מצוה בב"ה כגון הוצאה והכנסה או סגן או גלילה וכן שאר המצות שאחר שהמעות באים לקופה של צדקה יכו' לקנות ממעות מעשר שלו אמנם יש לחלק דמהר"מ לא כתב כן אלא כשקונה מצוה שלא היה לה שום קונה אבל מה שמוכרים בב"הכ זה נותן כך וזה נותן כך ונשאר בידו אין מן הראוי שיקח ממעשר שלו כפי מה שירצ' חברו ליתן דהא לא הועיל לקופה של צדקה רק במה שמוסיף על חבירו עכ"ל ומכאן אתה דן דבנדון הרב פני יאושע דיש מנהג בקהל לקנות מצות בכל שנה סכום כך דשרי ליקח ממעות מעשר לכ"ע עוד כתב בספר הנז' וז"ל ומעכ"ת שהקשה על מהרי"ל דמאי ראיה מייתי מנ"ונ דאתי מקרא מריבוי דושמחת בחגך כו' יש ליישב דמהרי"ל ס"ל כפרש"י בחגיגה דלא אתי מריבוי דושמחת כ"א ממשמעותיה כיון דל"ב מיניה אלא שמחה ואין שמח' אלא בבשר והאי בשר הוא עכ"ל וא"כ ה"ה בנדון דמהרי"ל ואפי' לפי' התוס' דמריבוי אתי מ"מ י"ל דמהרי"ל מק"ו מייתי לה מה שמחה דחובה היא וגבי קרבנות דבר שבחו' אינו בא אלא מ"ה אפ"ה רבייה קרא ק"ו לנדון דידיה דלא אשכחן שיבא דוקא מן החולין ולא ממה שנתחייב כבר על אחת כ"ו דילפינן מיניה עכ"ל הנה זה שכתב ומעכ"ת שהק' על מהרי"ל כו' אין ספק שכיוין להק' עמ"ש מהרי"ל בתשו' הביאה מרן ב"י בא"ח בס"ס תקס"ח שהנודר להתענו' סכום ימים רצופים ואירע בהם תענית חובה שיוצא בהם ידי נדרו ול"א כיון דבלא"ה חייב להתענות אינו יוצא י"ח נדרו דהלא לצעורי בעלמא קביל עליה כו' ודמיא להא דתנן ישראל יוצאין י"ח שמחה בנדרים ונדבות אלמא אע"ג דבעי לאתויי שלמי נדר ונדבה אפ"ה נפיק בהו ידי שמחה אלמא ל"א כיון דבלא"ה בעי לאתויי שלמי שמחה ברגל לא ליפוק ידי נדרו ולא דמי להא דהריני נזיר לכשיהיה לי בן כו'

דמייתי לה מהר"מ בה' שמחות דהתם תרי נדרי נינהו עכ"ל והשתא ק"ל שפיר להשואל על תשו' מהרי"ל הלזו דהיכי יליף מההיא דשלמי שמחה אנדון שלו שנדר להתענות כו' דהתם מש"ה נפיק י"ח שמחה בנדרים ונדבות משום דרבייה קרא דושמחת כדאיתא בפ"ק דחגיגה ד"ח אבל בשאר קרבנות חובה קי"ל שדבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה וא"כ בנדון מהרי"ל לא הו"ל ללמוד מדין שלמי שמחה לקולא כי אם מחגיגה ושאר קרבנות לחומרא והיא קו' אלימתא לע"ד ומה שהשיב הרב דמהרי"ל ס"ל כפי' רש"י כו' לא זכיתי להבין כונתו דס"ס לפי' רש"י ג"כ אין ללמוד שארי דבר שבחובה מדין שלמי שמחה דהתם להכי כתביה רחמנא בלשון שמחה לו' דבכל דבר של שמחה יוצא בו י"ח דלא בעי מיניה אלא שמחה אבל בנודר להתענות אע"ג דצערא קביל עליה ס"ס כיון שנדר הו"ל דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה ולא ממה שמחוייב בו כבר גם מ"ש עוד ואפי' לפי' התוס' כו' מ"מ מהרי"ל יליף לה מק"ו וכו' עכ"ל.

הנה הרב הנז' אזיל לשיטתיה שכתב שלא נאמר האי מלתא דדבר שבחובה כו' אלא בקרבנות דוקא ולא בשאר דברים של חובה וסברא זו רצה לייחסה למהרי"ל וכבר כתבנו לעיל דאשתמיט מיניה מ"ש מהרי"ל בתשו' סימן נ"ז גבי מתנות עניים דלא נפיק בהו י"ח במעו' מעש' מה"ט דדבר שבחובה יע"ש ועיין בס' דבר שמואל סי' כ"ז ובס' סמא דחיי חי"ד סי' ט' שגם הם ז"ל עמדו ע"ד מהרי"ל בתשו' הלזו והניחוה בצ"ע וכעת אין תשו' מהרי"ל מצויים בידי לעמוד בדבריו. וראיתי להרב מ"א בא"ח סימן תקס"ח ס"ק כ"ב אחר שהבי' דברי מוהרי"ל ז"ל בתשובה זו דהנודר להתענות כו' שכתב וז"ל וא"כ בתרי נדרי כגון שנדר לצום ב' וה' ואח"כ נדר לצום מ' יום רצופים אין ב' וה' עולה לו וכ"כ בשה"ג פ' שבועות שתים בתרא אלא שכתב דוקא אם אין מובלעים ממש תוך ימי נדרו כגון כו' כמ"ש התוס' ז"ל פ"ב דנזיר די"ג ע"ב אמשנת הריני נזיר כשיהיה לי בן עכ"ל וצ"ע דהא בגמר' אמרינן אם אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו מאה יום מונה כ' ואח"כ ל' ואח"כ פ' וכתבו התוס' דלא דמי לאומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר מאה שאם יכול להבליעו מבליעו כו' דהתם אמרינן שהיה דעתו להבליע את של בנו ומה שלא אמר בפירוש כו' מפני שדעתו להיות נזיר מאה יום אם לא יולד לו אבל הכא הול"ל הריני נזיר אחר כ' ומעתה בין הכל מאה אלא ודאי חפץ לקבל מאה יום בלא הנזירו' עכ"ל א"כ הכא נמי הול"ל הריני בתענית ל' יום אלא ודאי חפץ להתענות מ' יום בלא העשרה ימים עכ"ל ולק"ד לא ק' כלל דאף נדון הרב שה"ג דמי לההיא דהריני נזיר כשיהיה לי בן שכתבו התוס' דדעתו להבליע את של בנו ומה שלא פי' מפני שדעתו להיות נזיר אם לא יולד לו כו' ה"נ כשקבל להתענות מ' יום רצופים דעתו להבליע בתוך מ' אלו תעניות

של חובה ומה שלא פי' הוא מפני שדעתו להתענות מ' יום רצופים אם לא יארע בתוכם תעניות של חובה ואע"ג דתעניות של חובה ידועים לו כשנדר מ"מ הוא לא פי' מפני שאפשר שיאנס ולא יכול לצום ארבעי' שקיבל עליו בזמן שיש בהם תעניות של חובה אלא בזמן אחר שאין בהם תעניות של חובה ואז ליכא הבלעה ודמי ממש להההיא דהריני נזיר כשיהיה לי בן ודוק ומדברי התוספות הללו דפרק ב' נזירים משמע דס"ל כס' הרב פני יאושע שכתבנו לעיל דהאי מילתא דדבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה לא נאמר אלא דוקא בקרבנו' ולא בשאר דברי' דאל"כ אפי' באומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר עוד אפי' שיהיו ימי נזירו' בנו מובלעי' בתוך ימי נזירותו לא יעלה לשני הנזירות דאפי' שהיה דעתו להבליע של זה בזה מה בכך הרי אין בידו להתנות שדבר שבחובה יביא משל חובה כדאמרינן בשמעתין באומר הרי עלי תודה ע"מ שאצא בה ידי חגיגה דנדור ואינו יוצא ה"נ שאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן נתחייב בימי נזירותו וכשחזר וקיבל נזירות אחר אפי' שיפרש ויאמר שיצא ידי נדרו בימים של נזירות בנו אינו יוצא בהם דהו"ל מתנה עמש"ב שדבר של חובה לא יבי' אלא משל חולין אלא ודאי דהתוס' משמע להו דאין בזה משום דבר שבחובה ובתר כונתו אזלינן אם כיוין להבליע זב"ז יוצא ידי שניהם ואי לא לא ותמהני על הרב מ"א שהביא דברי התוס' ז"ל הללו ואפ"ה כתב דבנודר ב' נזירות חייב בשנים משום דבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה וכן ברגיל להתענות ערב ר"ח ואירע ביום ב' וגזרו הקהל להתענות ב' וה' כתב שאינו עולה לו משום דבר שבחובה אינו בא אלא מ"ה ולא שת לבו לדברי התוס' ז"ל הללו שנר' מדבריהם דאין בזה משום דבר שבחובה וכו' ודוק.

ובספר סמא דחיי חי"ד סי' ט' נשאל במי שנדר לקרות ח"י פרקי משנה בכל יום והיה רגיל מקודם לקרא בכל שבת כ"ד פרקי שבת ואירע שביו' שבת עלה בגורלו של כל יום לקרא הח"י פרקי' במסכת שבת אי יכול לפטור עצמו בקריאה אחת לשני הנדרים או לא ובס' הנז' דימה נדון זה למ"ש התוס' בנזיר גבי האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר דאם שני הנזירות מובלעים ז"בז עולי' כאחד וה"נ דוכוותא יע"ש ולדעתי אין דמיונו עולה יפה דשאני התם דאמדינן דעת הנודר שרוצה להבלי' ז"בז ולא למנות שני נזירות משום דצריך להפסיק בנזירו' שקיבל עליו ולשמו' נזירות בנו ואח"כ לחזור ולגמור את ימי נזירותו וכיון דצריך להפסיק נזירותו שנדר בשביל עצמו אמדינן דעתי' שרוצה להבליע ז"בז דאין רצונו בכך ומה"ט כשנדר להיות נזיר בשביל עצמו ואח"כ בשביל בנו כשיולד אפי' נולד בנו מיד כשהתחיל נזירותו ומובלעים ז"בז מבואר מדברי התוס' ז"ל שם בפ"ב נזירים דצריך שישמור שני נזירות ואין עולין ב' כאחד משום דבכה"ג אין צורך להפסיק דתחילה

חל עליו חיוב שמירת נזירותו ואח"כ של בנו יע"ש וכך מצאתי כתוב בשיטה כ"י למסכת נזיר בשם תוספי הרא"ש יע"ש וכיון שכן בנדון הלזה של קריאת פרקי שבת שאם היה עולה לו בגורלו ח"י פרקי' במסכתא אחרת ביום שבת היה קורא את שניהם כשעלה בגורלו מס' שבת למה לא יקרא ח"י פרקים ב' פעמים כיון דיש לו שכר על כל קריאה וקריאה ועיין במ"ש רש"י בריש מס' ברכות בענין ק"ש דחובה עלינו לקרותה משתחשך ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מיטתו יצא עכ"ל הרי דס"ל דבקריאה אחת שהוא קורא נפטר מידי חיוב ק"ש של ערבי' ומחיוב ק"ש שעל המיטה שחייבוהו חכמים ועיין בדברי התוס' ז"ל שם ועיין עוד באותה שאמרו בפ' הוציאו לו דנ"ז ע"א נתערבו לו דמים בדמים אמר רבא נותן אחת למעלה וז' למטה ועולה לו לכאן ולכאן כו' הרי דאע"ג דכשהדמים כל א' לעצמו מחייב בשתי נתינות כשנתערבו מיפטר בנתינה אחת לשתיהן ואע"ג דדחינן התם הך דרבא לאו מהאי טעמא דחי' לה ומ"מ יש לדחות.

ואת זה ראיתי להרב ד"מ ז"ל בי"ד ס"סי רל"ט גבי מ"ש הטור דאם נשבע שלא אוכל בשר כ' יום וחזר ואמר שבועה שלא אוכל כ"ב יום שנייה נמי חלה ואסור בבשר מ"ב יום ותמה עליו מרן ב"י דבכ"ב יום סגי דע"כ לא אמרו באומר הריני נזיר הריני נזי' דמונה ב' נזירו' אלא משום דאין נזירות פחות מל"י כו' שכתב על דברי מרן ז"ל וז"ל ודבריו צ"ע דמה בכך דאין נזירות פחות משלשים יום מ"מ למה לא יעלה ממנין הראשון כו' אלא שהמרדכי סוף הלכות אבלות והתוס' פ' הריני נזיר כתבו דאין נזירו' חל על נזירות אלא בנודר שניהם ביום אחד דזה ודאי דעתו על שני נזירות דאל"כ נדר ב' למה לו ומשמע אבל נדר נזירות ל' יום ואח"ך נזר נזירות מ' יום ל' יום הא' עולין למנין זו מאחר דמוסיף בנדר השני נזירות א"כ ה"ה בנדר אם הוסיף בנדר הב' עולין לו ימי הנדר הראשון למנין שני ודוקא בנדר שני הנדרים ביום א' אבל אם מנה מקצת הנדר הראשון תחילה ואח"כ נדר הב' אינו עולה לו כך משמע התם בתוס' ובמרדכי יע"ש עכ"ל.

והנה זה שכתב שהמרדכי והתוס' ז"ל כתבו דאין נזירות חל על נזירות אלא בנודר שניהם ביום א' כו' בתוס' שלפנינו בפ' הריני נזיר לא נמצא כתוב לשון זה כי אם במרדכי במ' מ"ק סי' תתקכ"א אחר שהביא דברי התוס' דפ' הריני נזיר סיים בלשון זה ולא דמי להא דאמרינן בפ"ב דנדרים דהיכא דאמר הריני נזיר היו' כו' איכא למ"ד התם דמונה ב' נזירות בזה אח"ז ולא אמרינן מונה נזירות אחד ויוצא ידי נדרו כדאמרינן הכא דשאני התם דאילו היה נפטר משתיהן בל' יום למאי קיבל עליו נזירות שניה אלא ודאי צריך למנו' ל' ולחזור ולמנות אבל הכא כשאמר ונזיר אהיה כשיהיה לי בן לא נתכון אלא אם נולד ביום שימשוך נזירות בנו יותר מנזירותו שאז ימנה לו נזירות בפ"ע אבל אם יכול

להיות מובלע דזה מבליע ויוצא ידי שניהם וכשאינן מובלעין ז"בז מונה וחוזר ומונה עכ"ל.

ויש לתמוה טובא בדקדוק זה שדקדק מדברי המרדכי דאין ספק דמ"ש המרדכי כלשון הזה דאילו היה נפטר משתיהן בל' יום למאי קיבל עליו כו' לאו דוקא דה"ה דאפי' אם קיבל בנזירות השניה טפי ממה שנדר תחילה דסובר המרדכי דאין ימי נזירות הראשון עולין לכאן ולכאן כיון שהיה לו לפרש דעתו ולא פירש שהרי כתבו התוס' שם בפ' מי שהיה נזיר גבי הא דאמרי' התם שאם אמר הריני נזיר לאחר ך' יום ומעכשיו מאה יום מונה כ' ואח"כ ל' ואח"כ פ' דלא דמי לאומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר עוד כו' שאם יכול להבליע ז"בז מבלי' דהתם אמרי' שהיה דעתו להבליע את של בנו ומה שלא אמר בפי' כו' מפני שדעתו להיות נזיר מאה יום אם לא יוולד לו אבל הכא הול"ל הריני נזיר אחר כ' יום ומעתה בין הכל מאה כו' עכ"ל הרי דמבואר דעתם דכל שיכו' לפרש שדעתו להבליע ז"בז ולא פי' דעתו אינו יכו' להבליע של ז"בז וא"כ ודאי דמשנזר תחילה ל' ואח"כ מ' כיון שיכול לפרש שדעתו על שלשי' שנזר תחילה כי לא פירש אין להבליע של זה בזה ועיין להרב"ח שם בי"ד שהביא דברי רמ"א וכתב עליו דלא נהירא אלא הכא דמי למ"ש הריני נזיר היום הריני נזיר היום דלשמואל מונה ב' נזירות ויש לחוש לאסור מ"ב יום גם כששני הנדרים ביום אחד עכ"ל אלא שלא הכריח כן מדברי התוס' שכתבנו ועיין להש"כ שם ס"ק ל"א שכתב על דברי הרב"ח וז"ל ותימה דהרי המרדכי ותוס' שם משמע כהרב בד"מ עכ"ל. ואין ספק דאשתמיט מיניה דברי התוס' שכתבנו דמבואר בדבריהם היפך דברי הר"ב כמדובר.

ומה מאד אני תמיה על הרב מ"א ז"ל דבא"ח ס"סי תקס"ח הביא דברי התוס' הללו דפ' הריני נזיר שכתבנו ואח"ך כתב וז"ל ועבי"ד סי' רל"ט סי"ד דעת הטור והב"י ורמ"א ז"ל ונ"ל דדעת הטור הוא כמ"ש כיון דהו"ל לפרש הריני בתענית עוד ב' ימים ואמר כ"ב יום ש"מ דדעתו על כ"ב יום אחרים אבל בנזירות אם אמר הריני נזיר ל' יום ואח"כ אמר הריני נזיר מ' יום דאמרי' ל' יום הראשונים עולין לו דאי אפשר לומר הריני נזיר עשרה ימים דאין נזירות פחות מל' יום עכ"ל ולא ידעתי מה מקום יש לחלק בין נזירות לשאר נדרים שהרי לפי דברי התוספו' דפ' ב' נזירים איכא למימר דאף בנזירות אם אמר הריני נזיר ל' יום ואח"כ אמר מ' כיון שלא פי' שמ' אלו הם עם הל' שנדר תחילה איכא למימר שמ' אחרים קיבל עליו ורמ"א שכתב כן דבנזירות אם קיבל עליו תחילה שלושים ואח"כ מ' דהל' הם בתוך מ' ודקדק כן מלשון המרדכי אין ס' דאשתמיט מיניה דברי התוס' דפרק שני נזירים שכתבנו וצ"ע.

ויש להסתפק במי שהיה חייב לחבירו עשרה זהובים ונשבע לתת לו עשרים זהובים אי יכול לפטור עצמו בעשרים זהובים אף מהעשרה שהיה חייב לו מקודם ולומר דמה שנשבע לתת לו עשרים היינו עשרה שהיה חייב לו ועוד עשרה אחרים או דילמא לא נשבע על הראשונים שהיה חייב לו אלא על עשרים אחרים ולכאורה דבר זה נראה דתלוי במחלוקת הטור ומרן ב"י ז"ל בההיא דנשבע שלא יאכל בשר כ' יום וחזר ונשבע שלא יאכל [בשר] כ"ב יום שלדעת הטור נשבע על כ"ב יום אחרים ולדעת מרן ז"ל לא נשבע אלא על ב' שהוסיף ואפשר דבנדון זה מודה מרן לדעת הטור דודאי לא כיוין זה על העשרה שהיה חייב לו מקודם דכיון שהיה חייב לו מה מקום לשבועתו אלא ודאי דעל עשרים אחרים כיוין זה וע"כ לא כתב מרן ז"ל אלא כשהחיוב הראשון הביאו על עצמו ע"י שבועתו כההיא שנשב' שלא יאכל בשר כ' יום וחזר ונשבע על כ"ב יום וע"פ מה שהוכחנו מדברי התוספות דפ' הריני נזיר דכל שיכול לפרש ולא פי' לא אמרינן דעתו להבליע ז"בז ה"נ נראה דכיון שלא פי' שדעתו עם העשרה שהיה חייב לו מקודם מסתמא דעתו על כ' זהובים אחרים גם לפי מ"ש הרב המפה דדוקא כשנדר ב' הנדרים ביום א' אז עולה לו אבל כשמנה מקצת הנדר הא' תחי' ואח"כ הנדר הב' אינו עולה לו כו' נר' דבנדון זה אין מקום לחלק בהכי וצ"ת.